

ОБНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДІ В СВІТЛІ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ

Скорик Т.В.

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

У статті розглянуто детермінанти, що впливають на вибір форм дозвіллевої діяльності молодого покоління. Пропонуються результати дослідження щодо місця дозвілля серед життєвих пріоритетів молоді. Проранжовані найбільш популярні заняття у дозвіллі серед молоді, та на їхній основі виділені дозвіллеві групи. Запропоновано аналіз стратегій поведінки молоді у дозвіллі залежно від інтересів та потреб. Визначено важливість переорієнтації сучасних дозвіллевих форм для молоді на соціально спрямовані за змістовим наповненням та характером взаємодії учасників.

Ключові слова: дозвілля, молодь, соціокультурна діяльність, дозвіллева діяльність, соціокультурна сфера.

Актуальність теми. Однією зі сфер життєдіяльності молоді, де найбільш яскраво проявляються наслідки суспільних трансформацій, є соціокультурна сфера. У соціокультурному просторі помітні зміни всієї системи ціннісних орієнтацій у зв'язку з падінням рівня загальної культури, руйнуванням традиційних норм і цінностей, поширенням елементів спрощеної масової культури, розповсюдження віртуальних форм поширення інформації. Можна констатувати, що рівень культури дозвілля молоді, як складової соціокультурної діяльності, знижується, посилюється її криміналізація, поширюється безцільний характер поведінки у дозвіллі, переважають різні форми інтернет-розваг, що впливає на зростання молодіжної девіації. Така ситуація викликає необхідність змістового наповнення соціокультурної діяльності, поживлення молодіжного середовища сучасними формами дозвіллевої діяльності, які сприятимуть формуванню соціально-активної молоді людини та задовольнятимуть її дозвіллеві потреби.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми дозвілля молоді є предметом досліджень багатьох наук, зокрема, філософії, соціології, культурології, психології та педагогіки. Соціально-філософський аспект дозвіллевої діяльності молоді як соціальної групи досліджували С.М. Іконніков, І.М. Ільїнський, І.С. Коп, В.Т.Лисовський та ін. Структуру, зміст та принципи дозвіллевої діяльності молоді розкрито у роботах Г.О. Пруденського, Б.О. Трушина, В.Д. Петрушева, В.М. Піменова, І.В. Бестужева-Лади та ін. Проблеми саморозвитку та самореалізації у сфері дозвілля та психолого-педагогічні детермінанти дозвіллевої діяльності досліджували О.І. Беляєва, О.С. Каргіна, Г.М. Андреева, О.В. Петровський, Т.Г. Кісельова, Ю.Д. Красильников, В.Й. Бочелюк, А.Ф. Воловик, В.А. Воловик, В.М. Піча, Н.Б. Бабенко та інші.

У публікаціях останніх років аналізують соціально-психологічні проблеми соціокультурної діяльності студентської молоді (Г.А. Кошонько); соціокультурні особливості організації дозвілля молоді та основні причини занепаду культурно-дозвіллевої галузі (С.Ю. Складар); причини зміни ціннісних орієнтацій молоді у сфері дозвілля (Ю.А. Бабенко) тощо.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Всі дослідники вказують на занепад соціокультурної сфери молодіжного дозвілля, незадоволеність його інфраструктурою, необхідність

визначення пріоритетних суспільних завдань в організації дозвіллевої діяльності. Тому, постає необхідність визначення першочергових завдань щодо поживлення соціокультурної діяльності молоді на основі аналізу дозвіллевих переваг та інтересів.

Мета публікації. Дослідити дозвіллеві потреби та інтереси студентів, виявити дозвіллеві групи студентів та стратегії їхньої дозвіллевої поведінки, окреслити шляхи оновлення змісту дозвіллевої діяльності молоді у соціокультурній сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження. Соціокультурну діяльність, в широкому розумінні, розглядають як історично обумовлений, педагогічно спрямований та соціально значимий процес перетворення культури та культурних цінностей в об'єкт взаємодії особистості і соціальних груп в інтересах розвитку кожного члена суспільства [3, 27]. В цьому аспекті, дозвілля виступає важливою складовою соціокультурної сфери, яка впливає на життєдіяльність та становлення молоді людини. Проте, у сучасній соціокультурній практиці питанням організації дозвілля молоді не надається вагомого значення, в пріоритеті виступають комерційно-розважальні форми, які не задовольняють потреб молодих людей та не забезпечують змістовного дозвілля.

Дозвілля як психологічний стан людини розглядається крізь емоційне сприйняття людиною дозвіллевих занять. Згідно з цією концепцією, дозвіллевими вважаються лише ті види діяльності, що сприймаються людиною позитивно. Дозвілля є істотною складовою емоційної сфери життя, а тому залежить від якості цього життя, рівня його задоволення, дозвіллевих можливостей та пропозицій, їх доступності. В той же час, дозвілля є важливою частиною життєдіяльності молоді людини і впливає на всі сфери її життя: навчання, роботу, особисті стосунки, взаємини з друзями, відпочинок, здоров'я, самореалізацію тощо.

На думку Н.В.Кочубей, сучасне дозвілля стає все більш широкою сферою соціокультурної діяльності, де відбувається самореалізація творчого і духовного потенціалу суспільства; дозвілля залишається сферою виникнення спонтанних соціокультурних ініціатив, самоорганізацією окремих соціокультурних прошарків і груп [3, с. 38, 42-43].

І. Петрова [4], досліджуючи дозвілля як культурологічний феномен, обстоє думку, що дозвілля – важливий чинник культурного розвитку особистості; розглядає сутність категорії дозвілля в культурологічному аспекті; стверджує, що ґрун-

товної та ємної характеристики поняття «дозвілля» у вітчизняній науковій літературі не існує, що зумовлює необхідність дотримання інтеграційного підходу у визначенні поняття «дозвілля» та створення цілісної культурологічної концепції дозвілля. Підтримуючи погляд автора, підкреслимо, що вивчати дозвілля необхідно згідно інтегрованого підходу, як важливої сфери людської життєдіяльності, що створює цілісні умови для трансформації досвіду, самореалізації та саморозвитку.

Загалом, у поглядах науковців підтримується провідна ідея щодо дозвілля як особистісно-орієнтованої діяльності, яка визначається потребами та інтересами кожної людини та відповідає її культурним запитам.

Проведене опитування серед студентів Національного університету «Чернігівський колегіум» ім. Т.Г. Шевченка (всього 120 студентів), дозволило визначити значення дозвілля в житті молоді, пріоритетні види занять у дозвіллі та схарактеризувати дозвіллеві групи.

Таким чином, дозвілля є важливою складовою життя студентської молоді, що приваблює можливість проводити його за власним вибором.

Проте, частина студентів, яка не турбується тим, як зайняти себе у вільний час, знаходиться в зоні ризику потрапити під вплив асоціальних явищ (31,1%).

Базуючись на ідеях І. Петрової [4], яка зазначає, що система організації дозвілля визначається інтересами й потребами молодих людей у вільний час, можна прогнозувати потреби у сфері дозвілля, які мають певну послідовність вияву. Задоволення однієї потреби буде породжувати нову, що дозволить змінювати види дозвіллевої діяльності й збагатити дозвілля. У сфері дозвілля повинен здійснюватися перехід від простих форм діяльності до більш складних, від пасивного відпочинку – до активного, від задоволення простих потреб – до більш глибоких соціальних і культурних прагнень, від фізичних форм рекреації – до духовної насолоди, від пасивного засвоєння культурних цінностей – до творчості тощо.

Практика молодіжного дозвілля показує, що найпривабливішими формами для молоді є музика, танці, ігри, ток-шоу, КВК, проте, не завжди культурно-дозвіллеві заходи організують, виходячи з інтересів молодих людей. Треба не тільки знати сьогоденні культурні запити молоді, передбачати їх зміну, але й уміти швидко реагувати на них, зуміти запропонувати нові форми й види дозвіллевих занять.

А. Воловик та В. Воловик [2] вважають, що головним принципом організації молодіжного дозвілля є

принцип інтересу. Це зумовлено тим, що дозвіллева діяльність диктується особистими потребами людини, а інтерес виступає її домінуючим мотивом.

Відповідно своїх інтересів студенти проранжували найбільш популярні заняття так:

1. Спілкування в соціальних мережах Інтернет та перегляд телепередач і фільмів – по 18,4 % студентів надають перевагу цим заняттям серед інших.
2. Читання – обирають 14 % студентів.
3. Спортивні ігри, тренування, фітнес, аеробіка – належить до сфери інтересів 13,5 % студентів.
4. Музика(слухання, виконання) – обирають 9,6 % студентів.
5. Творчі заняття обирають 6,4 % студентів.
6. Відвідуванню кінотеатрів надають перевагу 5,8 %.
7. Відвідування нічних клубів – сфера інтересів 4,7 % студентів.
8. Відвідування театрів, концертів та виставок – сфера інтересів 4,1 % студентів.
9. Інтелектуальними заняттями захоплюються 2 % студентів.
10. Цікавляться громадською діяльністю та волонтерством – 1,8 %.
11. Хореографії надають перевагу 1,2 % опитаних студентів.

Таким чином, студенти обирають пасивний відпочинок, який містить комунікативний (спілкування в соціальних мережах) або розважально-пізнавальний (читання) відтінок. Спілкування молоді в умовах дозвіллевої діяльності задовольняє її потреби в емоційному контакті, співпереживанні, в інформації, в об'єднанні зусиль для спільних дій.

Дослідження дозвіллевої діяльності студентів з позиції їхніх інтересів та потреб, дозволило виділити групи студентів за пріоритетами дозвіллевих занять та стратегіями дозвіллевої поведінки.

Спираючись на дослідження В. Бочелюка [1], який визначив поняття «групи студентів згідно пріоритетних занять на дозвіллі» за критерієм «мотив вибору занять у вільний час», виділяємо наступні групи серед опитаних студентів:

1) інтелектуально-спрямована: студенти, орієнтовані на поглиблення, розширення, пошук нових знань. Переважні заняття: читання книг, вивчення літератури за спеціальністю та підготовка до семінарів; відвідування бібліотек; перегляд цікавої інформації в Інтернеті – 12,6%;

2) комунікативно-спрямована: студенти, які основну мету відпочинку вбачають у спілкуванні. Переважні заняття: відпочинок у колі сім'ї, прогулянки та розваги з друзями, зустрічі з коханою людиною, спілкування в соціальних мережах Інтернет – 27,1%;

Таблиця 1

Значення дозвілля в житті студентів («Яке значення має дозвілля у Вашому житті?»)

Варіанти відповіді	Частота	Відсоток	Валідний відсоток	Накопичений відсоток
1. можливість для самореалізації та саморозвитку	11	9.2	9.2	9,2
2. важлива частина мого життя	80	66.7	66.7	75.9
3. не має значення у моєму житті	28	23.3	23.3	99.2
4. дозвілля як безцільне проведення часу	1	0.8	0.8	100.0
Всього	120	100	100	

3) розважально-спрямована: студенти, які керуються бажанням розважитися та поліпшити настрій. Переважні заняття: відвідування клубів, дискотек; відвідування кінотеатрів; комп'ютерні ігри – 12,5% ;

4) самореалізуючо-спрямована: студенти, орієнтовані на реалізацію та розвиток власних здібностей. Переважні заняття: хобі-групи, гуртки та секції; громадська діяльність або волонтерство – 4,2%;

5) спортивно-рекреаційна : студенти, які надають перевагу спортивним заняттям – 4,8%;

6) пасивно-рекреаційна: студенти переважно проводять дозвілля вдома (переглядають фільми, телепередачі, прослуховують музику), або ж займаються домашніми справами – 34,2%;

7) культурно-естетична: студенти, орієнтовані на культурно-естетичний пізнавальний розвиток, відвідуючи виставки, екскурсії, театри, подорожують – 4,6%.

На основі пріоритетних дозвіллевих занять та інтересів у соціокультурній сфері були виділені стратегії дозвіллевої поведінки студентів:

– стратегія цілеспрямовано-орієнтованого дозвілля: студент завжди знає, чим зайняти своє дозвілля, при цьому воно наповнюється заняттями, які мають певну мету: спортом, активним відпочинком, заняттям хобі, творчістю, інтелектуальними заняттями;

– стратегія соціально-орієнтованого дозвілля: спілкування є провідною діяльністю студента на дозвіллі, також волонтерська або інша громадська діяльність у вільний час;

– стратегія стихійно-орієнтованого дозвілля: студент надає перевагу власне відпочинку в поєднанні з розвагами, залежно від потреб сьогодення, без будь-якої цільової спрямованості.

Таблиця 2

Стратегії дозвіллевої поведінки студентів

Дозвіллева стратегія	Група студентів	Відсоток
Цілеспрямовано-орієнтована	самореалізуючо-спрямована (творчо-спрямована)	3.7
	Спортивна-рекреаційна	4.8
	Інтелектуальн-спрямована	12.6
	культурно-естетична	4.6
всього		25.7
Соціально-орієнтована	Комунікативн-спрямована	27.1
	громадсько-діяльнісна	0.5
всього		27.6
Стихійно-орієнтована	Розважально-спрямована	12.5
	пасивно-рекреаційна	34.2
всього		46.7

Таким чином, більшість студентів надають перевагу стихійному підходу до дозвілля та обирають пасивний відпочинок, орієнтований на розваги. Відтак, важливо активізувати студентів у процесі дозвіллевої діяльності.

Пріоритетним напрямом активізації молодіжного дозвілля вважаємо наповненість його соціально спрямованістю, що дозволить змістовно наповнити не тільки власний вільний час, а й допомагати в цьому іншим, привносячи в нього виховний, пізнавальний зміст, елементи культурної взаємодії та цільового спілкування.

Такий підхід до дозвілля дає змогу молоді бути не лише учасниками, а й активними організаторами, долучатись до процесу вибору форми, підготовки заходу та, звичайно, приймати участь в обговоренні проведених заходів. Це мають бути інтерактивні форми соціальної анімації, флешмоби, перфоманси, спікер-клуби, кіно-клуби тощо.

Основним механізмом таких форм є інституціональний механізм, тому що вони пропонують нові форми взаємодії, представляють певні зразки соціальних ролей. Ефективність впливу цього механізму визначається тим, що учасники, у відповідності з індивідуальними особливостями схильні ідентифікувати себе з тими чи іншими учасниками, співвідносячи при цьому властиві їм зразки поведінки, стиль життя і т. д., тобто у таких формах дозвілля відбувається соціальне наочиння особистості.

Показниками соціального становлення особистості в процесі участі в соціально-дозвіллевих заходах будуть сформовані соціальна самосвідомість як уявлення особистості про себе та свою самооцінку; соціальна активність як готовності до активних дій, що проявляється у різних сферах соціальних відносин; соціальна взаємодія як сформованість комунікативних якостей і позитивних соціальних відносин з іншими людьми; особистісне зростання як здатність до розвитку здібностей, розширення знань, засвоєння зразків поведінки, цінностей, формування художнього смаку та творчого потенціалу.

Висновки і пропозиції. Результати емпіричного дослідження підтверджують важливість та необхідність використання соціально спрямованих форм молодіжного дозвілля, яке приваблює новизною та можливістю вільної комунікації, обміну думками, ідеями та поглядами; сприяє змістовному його наповненню, розвитку соціальних та пізнавальних здібностей, поліпшенню художнього смаку; задовольняє потребу у саморозвитку та самореалізації, налагоджує соціальні відносини.

Подальшого дослідження потребують питання визначення шляхів переорієнтації асоціальних форм молодіжного дозвілля на культурно-орієнтовані, пошук інноваційних форм молодіжного дозвілля розвиваючого характеру, що задовольнятимуть комунікативні потреби молоді, будуть альтернативою віртуальному спілкуванню та інтернет-розвагам.

Список літератури:

1. Бочелюк В. Й. Дозвіллезнавство : навчальний посібник / В. Й. Бочелюк, В. В. Бочелюк. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 208 с.
2. Воловик А. Педагогіка дозвілля / А. Воловик, В. Воловик. – Х. : ХДАК, 1999. – 332 с.
3. Кочубей Н. В. Соціокультурна діяльність: Навчальний посібник / Н. В. Кочубей. – Суми: Університетська книга, 2015. – 122 с.
4. Петрова І. В. Соціально-культурна анімація як вид дозвілля [Електронний ресурс] / І. В. Петрова. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vdakk/2011_3/17.pdf

Скорик Т.В.

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

ОБНОВЛЕНИЕ СОДЕРЖАНИЯ ДОСУГОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ МОЛОДЕЖИ В РАЗРЕЗЕ СОВРЕМЕННЫХ ТЕНДЕНЦИЙ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ СФЕРЫ**Аннотация**

В статье рассмотрены детерминанты, которые влияют на выбор форм досуговой деятельности молодого поколения. Предлагаются результаты исследования относительно места досуга среди жизненных приоритетов молодежи. Проранжированы наиболее популярные занятия на досуге среди молодежи и на их основе выделены досуговые группы. Предложено анализ стратегий поведения молодежи на досуге в зависимости от интересов и потребностей. Определена важность перенаправленности современных досуговых форм для молодежи на социально ориентированные по содержанию и характеру взаимодействия между участниками.

Ключевые слова: досуг, молодежь, социокультурная деятельность, досуговая деятельность, социокультурная сфера.

Skoryk T.V.

T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»

MODERNIZATION OF LEISURE ACTIVITIES OF YOUTH IN THE CONTEXT OF CONTEMPORARY TRENDS SOCIOCULTURAL SPHERE**Summary**

The article deals with the determinants that influence the choice of leisure activities of the younger generation. The results of the research about the place of leisure among youth's life priorities are offered. The most popular leisure activities among young people are ranked, and leisure groups are allocated on their basis. The article proposes an analysis of the strategies of youth behavior at leisure time, depending on interests and needs. It is determined the importance of the direction of modern leisure forms for youth on the socially oriented content and the nature of interaction between the participants.

Keywords: leisure time, youth, social-cultural activity, leisure activity, sociocultural sphere.